

MOLNÁR SZABOLCS – KLEM DÉNES – ASZTALOS BENCE

A ZENE ÉS A ZENEOKTATÁS EGRI TÖRTÉNETEI

Egri ünnepek

Az 1813. október 16–19-én lezajlott lipcsei csata után Európa több városában is megünnepték Napóleon vereségét. Egerben november 7-én pompás felvonulással emlékeztek meg a győzelemről, a nagyszabású eseményről pedig több országos lap is beszámolt. A *Magyar Kurir* részletes tudósításában arról írt, hogy

Reggeli 9 órakor a város parochiális templomában *Te Deum* énekeltetett, az ájtatosságot tartotta Mélt. választott Vovadri Püspök és Egri Nagy Prépost *Tájer György* Úr ő Nagysága; megjelentek ezen ájtatosságra a helybéli főbb és alsóbb rendű Uraságokon kívül mindenféle polgári mester emberek a magok czéheknek díszes zászlóik alatt, a legszebb rendel; ezeket követte elsőbben is a Magyar Polgári Katonáság, annak utánna a Lövöldöző Német sereg rendes fegyverekkel, és hasonló öltözetekkel díszeskedve, úgy a Német polgárokból, és szőlőművesekből kiállított seregek, végre megjelent a Magyar polgári lovasság is. Ezen öt szakasz polgári katonaság, állásával egy négy szegletet formálván, az említett Parochiális templom előtt az ájtatosság alatt fegyverekkel rendesen tüzeltek, az apróbb fegyverekből való lövöldözést pedig mindenkor a mozsár-ágyúk, melyek által ellenben a városnak két széleire rakattattak ki, váltották fel nagy ropogással. Vége lévén ágyúk durrogásai, a muzsika és trombiták harsogásai között a reggeli ájtatosságnak, ’s estvéli hetedfél órakor az ágyúkból mindenfelé feladattatván, akkor egyszerre az egész város megvilágosítottat, a legszegényebbek is házaiknak ablakaikat, amint tehetségük engedte, megvilágosították; az ágyúk, apróbb fegyverek, ’s több rendbeli muzsikák szünet nélkül hirdették a hálaadást, a Fejedelem ditsősségét, és a nép örömét. — Az Öröm kiáltásoknak, az ágyúk ropogásainak, és a muzsikák harsogásainak az éjféli szakasztotta végét. Ilyen buzgósággal, milyen örömmel csak az tisztelheti a győzedelem öröm-ünnepét, aki Fejedelmét igazán szereti, és hazájának tsendes békességét szívéből óhajtja!¹

¹ *Magyar Kurir*, 1813/41, „Honnyi Levelek, Tudósítások, Egyebek”, 65.

Ugyan a város biztonságos távolban volt az egykori hadszínterektől, az egyszerű polgár mégis közvetlenül tapasztalhatta meg a napóleoni háborús időszak hatásait. Fischer István érsek például a Líceumot katonai kórházzá alakíttatta át, az 1809–1810-es tanévben az oktatás más épületekben kapott helyet, ezzel biztosítva négyezer sebesült katona ellátását. Nem csoda hát, ha a zenés-katonai parádén 1813 novemberében a városi polgárság is reprezentálta magát, és a legszegényebbek is igyekeztek valamilyen módon kifejezni örömuiket.

Nagyszabású városi ünnepek adataival – kapcsolódjanak azok bármilyen ceremóniához, gyászhoz vagy diadalhoz – gyakran találkozhatunk Eger városának 18. századi történetében is. A székesegyházhoz köthető muzikusok a török uralom végeztével szinte azonnal megjelentek a városban, létszámuk a következő században egyenletes gyarapodást mutat, és jó okunk van feltételezni, hogy a zene minősége is mind magasabb színvonalat ért el.

Egerben jellemzően a templomi zenészek és énekesek működtek közre a város különféle rendezvényein, így az utcai vonulásokon, parádékon is, karöltve a katonai dobosokkal és trombitásokkal. Bárdos Kornél idézi a Wienerisches Diarium leírását Erdődy Gábor gróf püspöki bevonulásáról.² 1715 októberében már a vármegye határában várt rá az egri küldöttség, dobosok és trombitások kíséretében kísérték a püspök útját Hatvantól Gyöngyösig, majd másnap Egerig. A menethez újabb zenészek kapcsolódtak Maklárnál. Az ünnepi „hangorkán” a templom főkapujában tovább fokozódott, a bécsi Diarium szerint „ragyogó muzsika keretében” lépte át a püspök a templom ajtaját. Nem maradhatott el a *Te Deum*, a száz személyre terített esti vacsorát pedig „pompás asztali muzsika” (tafel musik) mellett fogyasztották el. Erdődy püspök idejében aztán több nagyszabású zenés felvonulást is tartottak (például József főherceg, később II. József magyar király születésekor, 1741-ben), így nem meglepő, ha a püspök gyászszertartására is a lehető legnagyobb pompa közepette került sor. Erdődy után Barkóczy Ferenc foglalta el Eger püspöki székét. Az ő ünnepélyes bevonulásának zenére vonatkozó adatait a városi jegyzőkönyv őrizte meg. Ebből kiderül, hogy a *Te Deumot* a székesegyházban a kórus zenekari kísérettel adta elő. Amikor pedig a hagyomány szerint „a káptalan tagjai, a papság, a városi tanács tagjai, az előkelőségek hódolati kézcsókra járultak a püspök elé, a káptalani zenészek mindeközben szimfóniát játszottak (*Sub solemni Synphonia Musica*).”³

Eger 18. századi zenetörténetének különleges pillanata volt, amikor a francia király, XV. Lajos követe, l’Hospital márki szállt meg a városban (1757. március). A márki világpolitikai jelentőségű küldöttséget vezetett az orosz cárnőhöz, Erzsébethhez. A követ szerette volna elérni, hogy az orosz uralkodó csatlakozzon Mária Terézia és a franciák Nagy Frigyes porosz

² BÁRDOS, K., *Eger zenéje 1687–1887*, Akadémiai, Budapest 1987, 204.

³ Idézi BÁRDOS, *Eger zenéje 1687–1887* 207.

uralkodó elleni szövetségéhez. A város mintha megérezte volna az út jelentőségét, erre utal legalábbis a zenei reprezentáció egészen nagyszabású volta. A márki elé vonuló magyar várkatonák sípos zenészekkel, a németek teljes zenekarral, hegedűsökkel és trombitásokkal érkeztek. A városba érkezve az utcára tódult Eger apraja-nagyja, francia követ korábban soha nem járt erre felé. A minoriták naplója szerint „a Hatvani kapunál mozsarak dörgése és a kapunál elhelyezett zenekar muzsikája jelezte a menet érkezését. Ilyen szíves fogadtatás után egyenesen a püspöki palotába vonultak, ahol Püspök úr öméltósága személyesen fogadta a legnagyobb szívéllyel a követet a káptalan tagjainak társaságában. Saját lakosztályát engedte át a részére. A gazdag vacsora alatt a püspöki zenekar kíséretével olasz és francia dalok hangzottak fel.”

Barkóczy nagy zenebarát hírében állt, püspöksége időszakában körültekintően rendezték a hivatásos zenészek státuszát, igen nagy létszámú zenekart tartott fenn, az énekesek között pedig – a kor divatjának megfelelően – több kasztrált is volt, akik operák előadásában is közreműködtek. Amikor tehát a francia követ tiszteletére olasz és francia dalok hangoztak el, nagy valószínűséggel a püspök énekesei a korszak jeles operaszerzőinek áriáit adhatták elő. Mindezek fényében nem is meglepő, hogy Barkóczy hagyatéki leltárába nagy mennyiségben jegyezték fel zeneműveket, egyebek mellett több mint hetven szimfónia és 130 olasz ária kottáját.

E zenei szempontból is fényűző korszakot az egri zeneélet kitüntetett periódusának tarthatjuk. Az 1762-ben Egerbe érkező Eszterházy Károly részben hű maradt Barkóczy örökségéhez, zenei kérdésekben viszont mérsékeltabb, visszafogottabb, azaz racionális elveket vallott. A fő hangsúly nála a liturgikus szolgálat zenéjére került, és ő volt az, aki a gregorián ének hangsúlyosabb jelenléteért szállt síkra. Eszterházy tudta, hogy elképzeléseinek megvalósításához a minőségi zene iránt elkötelezett muzsikusokra van szüksége, illetve olyan pedagógusi vénával rendelkező zenészekre, akik képesek a jövő generációiban is felkelteni az igényesség iránti vágyat.

Kántortanító-képzés Egerben

A magyarországi intézményesült (kántor-)tanítóképzésben számos tekintetben mintát adó egri érseki tanítóképző 1828 novemberében nyílt meg Egerben. Az ország első magyar tannyelvű képzőjét Pyrker János László egri érsek alapította. „Az érsek elképzelése az volt, hogy az egri Egyházmegyében csakis olyanok nyerhessenek tanítói és kántori alkalmazást, akik az általa felállított intézetben kapták kiképzésüket.”⁴ Az oktatás

⁴ KELEMEN, I., *Zenetanítás az egri tanítóképzőben. I. rész A két- és hároméves képzés (1828–1882)*, in *Az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola tudományos közleményei* XVI (1982), 364.

deklaráltan kántortanítók képzését célozta, ugyanakkor a zenei tárgyak inkább a kántori teendőkre fókuszáltak. A képző szabályzatában szerepelt azonban az a pont is, mely szerint a két évig tartó képzés a kántortanítókra vonatkozott, a tanítói végzettséget egy év alatt is meg lehetett szerezni.⁵

A zenei tárgyakat a kezdeti években Wilt Antal (?–1846) és Rudassy László (1794–1859) tanították.⁶ Wilt „széles látókörű, sokoldalúan képzett muzsikust volt”,⁷ 1807-től évtizedeken keresztül viselte a székesegyház karnagyi tisztét.⁸ „1846-ban bekövetkezett haláláig zeneelméletet, gregorián-éneket, és orgonajátékot tanított.”⁹ Rudassy 38 éven át volt a főszékesegyház kántora (1821–1859), a tanítóképzőben „az egyházi népéneket, s a kántorsággal kapcsolatos egyéb zenei tudnivalókat tanította”.¹⁰ Szorosan összefüggött tehát az egri székesegyházban betöltött zenészi pozíció a tanítóképzésben kifejtett oktatói munkával.

A zenei képzés terén – az alapítást követő időszakban – az első év során minden tárgyból minél alaposabb tudást kívántak a növendékektől, míg a második tanév az orgonatudás elmélyítésére – elsősorban gyakorlásra – szolgált.¹¹ A zenei tárgyak a következők voltak: „1. A zongora-és orgonajáték alapjai, [...] 2. Gregorián-ének, [...] 3. Magyar egyházi népének, [...] 4. Zeneelméleti ismeretek.”¹² „Az orgona (zeneelmélet) és gregorián-ének oktatására heti 12 óra jutott (naponként 2 óra)”,¹³ míg „a Szent Misékhez, Processiókhoz, Temetésekhez tartozó magyar énekekben és Lytániákban és ezeknek Orgona-hanggal leendő kíséretében a növendékeket minden szünetnapokon egy óráig az Iskolában tanítja [Rudassy László], a másodéveseket pedig azon kívül naponként a Karzaton és temetésekben oldala mellett, egymás után sorba gyakorolja”.¹⁴ A tanítóképző 1831-es félévi vizsgájának tantárgyait örököltette meg egy feljegyzés, mely szerint a növendékeknek teológia, neveléstudomány, helyesírás és számtan mellett liturgiából („A Kántorokat illető egyházi Czeremóniákból.”) kellett számot adniuk.¹⁵ A képző a kántori teendők gyakorlásához elengedhetetlen hangszerparkot biztosította, mely egy mozgatható orgonából, valamint három ún. Tavelklavier-ből állt (kisebb hangú

⁵ MÉSZÁROS, I., *Népoktatásunk szervezeti-tartalmi alakulása 1777–1830 között*, Tankönyvkiadó, Budapest 1984, 281.

⁶ KELEMEN, *Zenetanítás az egri tanítóképzőben. I. rész* 365.

⁷ Uo.

⁸ BÁRDOS, *Eger zenéje 1687–1887* 44.

⁹ KELEMEN, *Zenetanítás az egri tanítóképzőben. I. rész* 365.

¹⁰ Uo.

¹¹ BENKÓCZY, E., *Pyrker első magyar tanítóképzője*, Eger 1928, 30–31.

¹² KELEMEN, *Zenetanítás az egri tanítóképzőben. I. rész* 366.

¹³ Uo. 367.

¹⁴ BENKÓCZY, *Pyrker első magyar tanítóképzője* 31.

¹⁵ Érseki Levéltár (Eger), AN. 2690.

zongorák). A növendékek hangtalan gyakorlására biztosítottak néma zongorákat is,¹⁶ „[...] mellyen magát minduntalan gyakorolhatja [...]”.¹⁷

Wilt Antal halálát követően Zsasskovszky Ferenc (1819–1887) vette át a tanítóképzőben az orgona és a gregorián ének oktatását.¹⁸ Zsasskovszky Ferenc testvére, Endre (1824–1882) révén került Egerbe, megpályázva a székesegyház karnagyi tisztét. Zenei tanulmányait Prágában végezte, Karl Pitsch-nél, akinek növendéke volt többek között Anton Dvořák cseh zeneszerző is. Endre 1841-ben érkezett Egerbe, ahol jogot hallgatott, majd – testvéréhez hasonlóan – szintén Pitsch tanítványa volt Prágában, ahol saját darabjával diplomázott. Tanulmányai befejezése után rögtön az egri tanítóképző tanárává nevezték ki,¹⁹ így vele együtt már hárman tanították a zenei tantárgyakat 1852-től, majd 1859-től csak a testvérpár. Az Egerben évtizedeken át meghatározó zeneszerzői és zenepedagógiai tevékenységet végző Zsasskovszkyak munkássága a hiánypótlás terhére vállalta magára már az 1850-es évektől kezdve a magyar zeneoktatással kapcsolatos kiadványok terén. E tevékenységük a magyar tannyelvű tanítóképzésre is hatással volt, még a dualizmus korszakának végén is.

Egyházzenei témájú nyomtatványaik közül az első jelentősebb még Ferenc önálló munkája volt: az 1853-ban megszületett *Manuale musico liturgicum*²⁰ (a továbbiakban: *Karénekes Kézikönyv*) sok évtizedes hiányt pótolta a magyar katolikus egyházzene területén. Megjelenése előtt nem volt alkalmas kézikönyv, melynek segítségével a katolikus szertartásokat és dallamokat pontosan lehetett volna énekelni és vezetni, főleg a falvak gyakorlatában tértek el az egzakt liturgiától ezek hiányában. 1855 januárjában jelent meg Tárkányi Béla és a Zsasskovszky testvérek munkája nyomán a *Katholikus egyházi énektár* (a továbbiakban: *Énektár*). A munka megszületése Tárkányi közel tíz éves gyűjtőmunkájának, illetve a Zsasskovszkyak zeneszerzői és egyházzenei tapasztalatának volt köszönhető, mely a magyar népénekeknek az eredeti dallamoktól való, sokszor önkényes elferdítését próbálta helyreállítani, illetve egységesíteni. A kántorképzés megerősítéséhez a liturgikus anyag rendezésén túl egy orgonaiskola²¹ megírásával is hozzájárultak a testvérek, mely 1865-ben látott napvilágot.

Pedagógiai munkáik közül széles körben elterjedt az 1860-ben első ízben kiadott *Egri ének-katé*²² (a továbbiakban: *Ének-katé*). A munkát – mint ahogy címében is szerepel –

¹⁶ KELEMEN, *Zenetanítás az egri tanítóképzőben. I. rész* 367.

¹⁷ MASKOVITS, M., *A falusi iskola-mesteri hivatalra készítendőek számára az egri anya-megyében alapított intézetnek rövid előadása*, Eger 1834, 17.

¹⁸ KELEMEN, *Zenetanítás az egri tanítóképzőben. I. rész* 369.

¹⁹ *Az egri érseki róm. kath. fi-tanító-képzőintézet értesítője az 1883–84-iki tanévről*, Eger 1884, 3–4.

²⁰ Magyar fordításban: liturgikus zenei kézikönyv, azonban *Karénekes Kézikönyvként* terjedt el.

²¹ ZSASSKOVSZKY, F. – ZSASSKOVSZKY, E., *Orgonaiskola. Elméleti s gyakorlati vezérletül kath. kántorok, képezdészek s a szent ének és orgonaszat minden kedvelői használatára*, Eger 1865.

²² ZSASSKOVSZKY, F. – ZSASSKOVSZKY, E., *Egri ének-katé vagyis az ének elemei az elemi tanodák s minden kezdők használatára*, Eger 1860.

elsősorban az elemi iskolások, vagyis a 6–10 éves korosztály számára alkották a szerzők, ugyanakkor az előszóban maguk is utaltak arra a magyarnak tekinthető jelenségre, mely szerint nemcsak a legkisebb iskolai korosztály, hanem „minden fokozatu ifjaink az énekekben csak kezdők”, így a teljes gimnáziumi korosztálynak ajánlották kiadványukat.²³ A kötet a magyarországi tanítóképzőkben évtizedeken keresztül használatban volt.

— 4 —

A hangjegyek értékének átnézeti táblája.

10. Mit jelent valamely hangjegy mellett a pont?
Azí jelenti, hogy a pontozott hangjegy még fél annyival nagyobbodott, mint a mennyit önmagában ér. Például egy pontozott egész annyit ér, mint egy egész és egy fél, egy pontozott fél, annyit mint egy fél és egy negyed, egy pontozott negyed annyit, mint egy negyed és egy nyolcad

egyenlő

2. §. A vonalrendszer.

11. Mire való a hangművekben az 5 vonal?)
Ez öt vonalra vagy közéjük íratnak a hangjegyek.

12. Honnan számíjuk a vonalakat?
Alulról fölfelé.

13. Ha hozzáéresszük a vonalközöket is, hány jegyet lehet ez öt vonalra írni?
Kilencet.

) E §-hoz gyakorlatilag kell kísérteni a gyermekeket, képesek-e a magas és mély hangokat egymástól megkülönböztetni, először csak hallva, később pedig adva két külön magasságu hangot.

— 5 —

13. Mit jelent e vonalakra vagy vonalak közé írott jegy?
Minden vonalra írott jegy egy hangot jelent, azért hangjegyek is nevezetük.

15. Hová íratnak a magasabb, hová a mélyebb hangok?
A magasabb hangok az öt vonalban fölebb, a mélyebbek alább íratnak.

16. Hová írjuk az igen magas és igen mély hangokat?
Az igen magas hangokat az 5 vonalnak föléje, az igen mélyeket pedig alája írjuk, s hogy az 5 vonallóli távolukat megtudhassuk apró vonalakkal jelöljük meg.

3. §. A hangjegyek nevezete.

17. Hány betű van a zenében?
Hét: C. D. E. F. G. A. H. ¹⁾

18. Mí által ismerjük meg a hangjegyek nevét?
A kulcs által, mely mindig a vonalak elején szokott állani.

19. Hányféle kulcs van a zenében?
Háromféle: g kulcs f kulcs és c kulcs.

20. Hol állanak e kulcsok?
A g kulcs mindig a második, az f kulcs pedig mindig a negyedik vonalra áll, a c kulcsnak helye változik. ²⁾

¹⁾ A jegyek nevezetének mihamarábbi megtanulására lényeges fontosságú, hogy kiki tanulja meg jól e hét betűt előre és visszafelé mondani.
²⁾ A c kulcsról, melylyel az énekekben, az alt, tenor, és discantnál szoktak élni, itt nem szükség bővebben értekezniünk, elég ha az elemi iskolások a g kulcsot ismerik, de a felsőbb tanodáknál már a többi kulcsok ismeretét is elő kell adni. Tétetik pedig a c kulcs discantnál az első vonalra, a harmadik tenornál negyedik vonalra ettől nyel-
vén aztán nemcsak az azon vonalon levő, de a többi hangjegy is nevezetük.

1. kép: Zeneelméleti ismeretek magyarázata az Egri ének-kátéban

(Forrás: ZSASSKOVSKY, F. – ZSASSKOVSKY, E., *Egri ének-katé vagyis az ének elemei az elemi tanodák s minden kezdők használatára*, Eger 1860. 4–5.)

Az 1860-as évek során a Zsasskovszky testvérek több olyan kiadványt is sajtó alá rendeztek, amelyek az elemi iskolák, illetve a gimnáziumi osztályok számára készültek, és világi témájú, énekelhető zenei anyagot tartalmaztak. Az 1870-es évektől országszerte használatba került Egri dalnok és a Kis lantos-sorozat köteteinek kiadása utóbbi szempontból úttörő vállalkozásnak tekinthető.

²³ ZSASSKOVSKY, F. – ZSASSKOVSKY, E., *Egri ének-katé* 2.

A képzőben zajló zenetanításra kihatással voltak az 1868-as népoktatási törvény nyomán keletkezett tanítóképzős tantervek, melyeknek köszönhető többek közt a hegedű oktatásának megkezdése 1877-ben,²⁴ valamint a képzési idő háromról négy évre való felemelése is, azonban a növendékek zenei tantárgyai, azok struktúrája lényegében nem változott az intézmény működése során. Zsasskovszky Endre 1882-ben elhunyt, feladatait unokaöccse, Zsasskovszky Károly (1846–1918) vette át,²⁵ és egészen haláláig, 1918-ig tanított zenei tárgyakat a tanítóképzőben. Zsasskovszky Ferencet – 1887-ben bekövetkezett halála után – Pokorny János (1841–1890) követte, akinek neve mint leendő zenetanár már Endre halálakor felmerült, ám akkor alacsony szintű magyartudása miatt még nem alkalmazták.²⁶ Pokorny Csehországban született, a Zsasskovszkyakhoz hasonlóan a prágai orgonaiskolát végezte el, de kiválóan játszott hegedűn is.²⁷ Egerben a székesegyház másodkarnagyaként is működött. 1890-ben elhunyt, helyére Hirsch Hugó került, aki 1904-ig tanított hegedűt a leendő tanítók számára. Az 1892/93-as tanévben ismét három zenetanára volt a képzőnek: Zsasskovszky és Hirsch mellett Lányi Ernő (1861–1923) került a tantestületbe, aki a Zeneakadémián szerzett oklevelet. Az 1901/02. tanévtől Lányi helyére – aki Miskolcon folytatta pályáját – Pogátschnigg Guido (1867–1937) érkezett, aki a főszékesegyház karnagy tisztségét is ellátta.²⁸ Pogátschnigg a Zeneakadémián és Regensburgban végezte tanulmányait, tehát igen magasan képzett muzikus volt. Egri működése idején a legkorszerűbb tankönyvekből igyekezett tanítani. Távozása után – 1908-tól – Meiszner Imre (1867–1946) tanította tovább a zongorát, az orgonát, a zeneelméletet és a gregoriánt. Diplomáját a Zeneművészeti Főiskolán szerezte, középiskolai énektanárként végzett. Zsasskovszky Károly halála után Meiszner tanította tovább a zenei tárgyakat az intézményben.

Trianont követően a magyarországi tanítóképzőkben az oktatási időt először hat, majd – látva az intézményekbe beiratkozók alacsony létszámát – öt évben állapították meg. Az egri érseki tanítóképzőben minden évfolyam heti három-három órában tanulta a zenét és a kántori teendőket – utóbbi az egyházi népéneknek, gregoriánok éneklését, illetve a szertartások ismeretét jelentette, melyet a III–V. évfolyam tanulói tanultak heti egy-egy órában, összevonva.²⁹ A kántori tantárgyak óraszámára 1930-tól – az említett három évfolyamban – heti két-két órára emelkedett,³⁰ azokat fő tárgyként tanulta még az 1940-es

²⁴ Az egri érseki róm. kath. férfi-tanítóképezde értesítője az 1876–77-iki tanévről, Eger 1877, 3.

²⁵ Az egri érseki róm. kath. fi-tanító-képzőintézet értesítője az 1881–82-iki tanévről, Eger 1882, 3.

²⁶ KELEMEN, I., *Zenetanítás az egri tanítóképzőben. II. rész A négyéves képzés (1883–1920)*, in *Az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola tudományos közleményei XVII* (1984), 591, 595.

²⁷ Uo. 595.

²⁸ Az egri érseki róm. kath. tanítóképzőintézet értesítője az 1901–902. tanévről, Eger 1902, 43.

²⁹ Az egri érseki róm. kath. tanítóképzőintézet értesítője az 1925/26. iskolai évről, visszatekintéssel az 1921/22–1924/25. iskolai évekre, Eger 1926, 4.

³⁰ Az egri érseki róm. kat. tanítóképzőintézet értesítője az 1930–1931. iskolai évről, Eger 1931, 15.

években is minden tanítóképzős növendék.³¹ 1930 és 1933 között a székesegyház orgonistája, Kóbor Antal végezte a zenei tantárgyak tanítását. 1933-ban – először az intézmény történetében – külön katedrát állított fel az érsek, dr. Szemcsényi Lajos az intézet ének- és zenetanára számára, melynek betöltésével egy igen nagy hatású, Zeneakadémiát végzett szakember, Bitter Dezső vette át a zeneoktatás feladatát. Műveltségével jelentősen hozzájárult az intézmény zenei színvonalának emelkedéséhez: ez megjelent a kórus repertoárjának kialakításában (igényes egyházi és világi művek), osztályonként működő kórusok működtetésében, valamint „a legjobb hangú s a zeneileg legtehetségesebb IV-V. osztályos növendékekből kamarakórust szervezett (Cecilia-kórus)”.³² Énekkarainak szereplését 1933-tól kezdve több alkalommal is közvetítette a rádió. Zenetanári tevékenységének egyik kiemelkedő momentuma az első egri Éneklő Ifjúság hangverseny megszervezése. Az intézet kórusainak irányítása mellett a zenekart is irányította, melynek – a kórusokhoz hasonlóan – értékes repertoárt igyekezett betanítani évről évre. A kórus és a zenekar fellépéseinek száma a háborús években sem csökkent: az 1943/44. tanévben előbbi 10, míg utóbbi három alkalommal szerepelt közönség előtt.³³

Bitter Dezső 1945. január 3-án polgári hadifogságba került,³⁴ feladatát február 1-jétől Szalay Lajos vette át,³⁵ így ismét a székesegyház karnagya³⁶ került az érseki tanítóképző ének- és zenetanári pozíciójába. Vezetésével a II. világháború lezárását követően az intézeti kórus újra elkezdte működését, egyházi műveket tanulva, kevés számú fellépésre is sor került az 1946/47. tanév során.³⁷ A kötelező tantárgyak tartalma és az óraszám nem változott a korábbiakhoz képest. Az egri érseki tanítóképzőt 1948 júniusában államosították, azonban működését még 1959-ig folytatta a mai Egri Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium és Kollégium épületében,³⁸ szelleme pedig mint afféle *genius loci* a Líceum falai között vészelt át a nehezebb évtizedeket.

³¹ Az egri érseki római katolikus tanítóképzőintézet és líceum évkönyve az 1941–1942. iskolai évről, az intézet alapításának 114. évében, Eger 1942, 41.

³² KELEMEN, I., *Zenetanítás az egri tanítóképzőben. III. rész (1920–1939)*, in *Az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola tudományos közleményei* XVIII/10 (1987), 14.

³³ Az egri érseki római katolikus líceum és tanítóképzőintézet évkönyve az 1943–1944. iskolai évről, az intézet fennállásának 116. évében, Eger é. n., 19–21.

³⁴ BARTÓK, B., *Az egri római katolikus érseki tanítóképző*, in *Az egri Domus Universitatis és a Líceum. Oktatás, tudomány, művészet 1763–2013*, szerk. PETERCSÁK, T., Líceum Kiadó, Eger 2013, 299.

³⁵ Az egri érseki római katolikus tanítóképzőintézet és líceum évkönyve az 1944–1945. iskolai évről, az intézet alapításának 117. évében, Eger 1946, 4.

³⁶ Az egri érseki római katolikus líceum és tanítóképzőintézet évkönyve az 1946–47. iskolai évről az iskola fennállásának 119. évében, Eger 1947, 3.

³⁷ Az egri érseki római katolikus líceum és tanítóképzőintézet évkönyve az 1946–47. iskolai évről az iskola fennállásának 119. évében, Eger 1947, 5.

³⁸ BARTÓK, *Az egri római katolikus érseki tanítóképző* 302.

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Zenei Intézete

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Zenei Intézete és jogelődje 1949 óta az Észak-magyarországi régió meghatározó, egyedülálló képzési profilt nyújtó intézménye. 1964-től kétszagos tanári diplomát kaphattak, majd 1993-tól ének-zene tanár, karvezetés szakot végezhetnek az ide jelentkező hallgatók. Az 1959/60-as tanévtől levelező oktatás is folyik az intézetben. A bolognai folyamat, a felzárkózás, a versenyképesség megőrzése és erősítése óhatatlanul a megújulás felé vezetett. A szinte évente történő változások a felsőoktatásban ugyanakkor nem kedveztek a nyugodt oktatómunkának, újabb és egyre erősödő kihívások elé állították az intézetet. Így indult el 2007-ben az ének-zene alapképzés, mely 2017-től zenekultúra szakra változott, zenei informatika specializációval. Az elmúlt években az ének-zene tanárok, hangszertanárok és művészek képzése mellett megnőtt az igény olyan zenei szakemberek jelenlétére is, akik a kultúra és média különböző területein adódó speciális feladatokat magas szintű zenei képzettségük segítségével színvonalasan oldják meg. E területet erősíti a 2023/2024-es tanévtől – az országban egyedülálló módon – három specializációval (képzőművészet, film, zene) elinduló művészeti instruktorképzés is. 2013 szeptemberétől osztatlan tanári mesterképzés keretében kaphatnak hallgatóink ének-zene tanári oklevelet, angol, informatika, magyar, matematika, mozgókép-kultúra és médiaismeret, német, rajz-vizuális kultúra, testnevelés, történelem, illetve hittan szakpárokon. Ez utóbbi az Egri Hittudományi Főiskolával közösen gondozott szakpárosítás.

Az Egri Főegyházmegyében és a Líceum épületében régi hagyománya van a kántortanító-képzésnek. A II. világháborút megelőzően a Líceumban egy évszázadon keresztül élő valóság volt ez az elterjedt képzési forma. A 2023/2024-es tanévtől a Zenei Intézet az Egri Hittudományi Főiskolával közösen államilag akkreditált kántor alapszakot indít. A képzés gyakorlati tárgyainak megvalósításába bekapcsolódik az Egri Érseki Fiúkórus, mely 2011 óta aktív résztvevője Eger és a régió egyházzenei életének. A fiúkórus alapítója az Egri Főegyházmegye 81. lelképásztora, dr. Ternyák Csaba egri érsek, vezetője Schmiedmeiszter Szilvia.

A Zenei Intézet oktatói országos és nemzetközi elismerések birtokosai (Erkel-díj, Bartók-Pásztory-díj, Magyar Érdemrend Lovagkeresztje), koncertező művészként, zeneszerzőként, muzikológusként, karnagyként hazai és nemzetközi zenei együttesek, zenei központok állandó közreműködői (MŰPA, Budapesti Fesztiválzenekar, Magyar Állami Operaház, MR3 Bartók Rádió, Carnegie Hall és Lincoln Center New York, Wiener Musikverein, Royal Albert Hall és Barbican Center London, Amszterdami Concertgebouw). Az intézet habilitált oktatói dr. Gábos Judit, dr. Zombola Péter, dr. Asztalos Bence, dr. Kabdebó Sándor. A középgeneráció képviselői majdnem mindannyian doktori fokozattal rendelkeznek, a fiatalabb generáció tagjai pedig kivétel nélkül mindannyian doktoranduszhallgatók, akik rövid időn belül megvédik doktori disszertációjukat. Az oktatók fontos szerepet

vállalnak a hazai és nemzetközi tudományos közéletben (Magyar Rektori Konferencia, Magyar Művészeti Akadémia, Országos Tudományos Diákköri Tanács, KÓTA).

Az intézet kórusfellépései nemzetközileg is elismertek. A vegyeskar számos hazai és nemzetközi díjat nyert köszönhetően dr. Kabdebó Sándor karnagyi munkájának. Az egyetem zenei együtteseiben való állandó munka mellett az intézet munkatársai és hallgatói aktív jelenlétükkel évtizedek óta fontos szereplői Eger és a régió zenei életének (Gárdonyi Géza Színház, Egri Szimfonikus Zenekar, Egri Érseki Fiúkórus, Filharmónia rendezvények). A Zenei Intézet nemzetközi kapcsolatrendszere behálózza Európát. A partnerintézmények közül kiemelkednek: University Arteveldehogeschool Gent (B), Besztercebányai Művészeti Akadémia (SK), Conservatorio Perosi Campobasso (I), Pädagogische Hochschule Freiburg (D), Conservatorio Respighi Latina (I). Az intézeti tudományos közélet és tehetséggondozás szervezésében kiemelt szerepet kap a különböző tudományterületeket képviselő oktatási egységek közötti tudományos/művészeti együttműködés.

2. kép: A Zenei Intézet férfikara. 2021.

(Fotó: Dr. Nagy Zoltán)

A hallgatók valódi tanulást segítő környezetben, az impozáns, klasszicizáló késő barokk Líceum épületében működő Zenei Intézetben kiváló infrastruktúrájú, jól felszerelt előadó- és tantermekben tanulhatnak. A Zenei Intézet termeiben egy 2011-ben Mészáros Károly és Békés Balázs orgonaépítő mesterek által felújított, 2 manuál + pedál, 12 regiszteres, 698 sípos orgona, 12 zongora és pianínó (Steinway, Bechstein, Boston, August Förster, Petrof), vonós, fúvós és ütőhangszerek, valamint gitárok állnak az oktatás és a gyakorló hallgatók rendelkezésére.

3. kép: Orgona a Líceum Esterházy Pál Zenetermében. 2023.

(Fotó: Dr. Nagy Zoltán)

*Hallgatói verseny- és fesztiváleredmények
az elmúlt évtizedből*

- 2012: Georgi Dimitrov kórusverseny és fesztivál, Várna (Bulgária) – Eszterházy Kamarakórus III. díj
- 2013: OTDK Művészeti és Művészettudományi Szekció – Farkas Antal – I. díj
- 2013: Luigi Denza Nemzetközi Zenei Verseny Castellammare di Stabia, Olaszország, I. díj és a város különdíja – Jazz Faces Zenekar (Farkas Antal, Lévai Péter)
- 2015: Kodály Zoltán VII. Magyar Kórusverseny – Eszterházy Kamarakórus II. díj

- 2016: XI. Cantemus Nemzetközi Kórusfesztivál – Eszterházy Károly Egyetem Kórusa – ezüst minősítés
2017: HUNGEXPO Budapest – Agria Music Factory
2018: Hungaromania Fesztivál Belgium, Leuven – Agria Music Factory
2018, 2019, 2021: Éneklő Magyarország Kórusfesztivál Eger – Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Kórusa
2019: 17. Budapesti Nemzetközi Kórusverseny és Fesztivál – Eszterházy Károly Egyetem Kórusa – arany diploma
2019: Felsőoktatási Intézmények X. Nemzetközi Kórustalálkozója Beregszász – Eszterházy Károly Egyetem Kórusa
2019: Voce Magna Žilina – Eszterházy Károly Egyetem Kórusa – diploma
2020: Színházművészeti Fesztivál és Alkotótábor, Zánka – Agria Music Factory
2022: Kodály Zoltán IX. Magyar Kórusverseny – Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Kórusa – kategóriagyőzelem, Kardos Pál Alapítvány különdíja
2023: 36. OTDK Művészeti és Művészettudományi Szekció – Balogh Katalin – 2. díj

Az elmúlt évtizedek társadalmi változásainak nyomán a zenei – művészi és tanári – pálya sokat veszített vonzerejéből, az érdeklődés más műfajok irányába tolódott. A trend megváltoztatása – *támaszkodva a művészetközvetítés* megújuló formáira – a zenei nevelés legaktuálisabb feladatkörébe tartozik. A Zenei Intézet munkatársainak meggyőződése, hogy a rájuk szabott feladatok hittel végezve hozzájárulhatnak a tanári pálya helyének, értékének újrapozicionálásához, amelyben a zenei képzés ismét megkaphatja súlyát, értékét.

Tanszékvezetők

Csenki Imre	1948–1949
Kutasi Klára	1949–1953
Szalay Lajos	1953–1954
Heintz Fülöp	1954–1956
Rezessy László	1959–1974
Tar Lőrinc	1974–1976
Szécsényi Olivér	1976–1978
Dr. Kelemen Imre	1978–1990
Szepesi Györgyné	1990–1995
Gulyásné Székely Éva	1995–2004
Dr. Gábos Judit	2004–2021
Dr. Asztalos Bence	2021–